

mlinarska industrija republike hrvatske (1945-1990)

davorin hrsto

agronomski fakultet
sveučilišta u zagrebu,
zagreb, hrvatska

Pšenica, osnovna sirovina mlinarske industrije, jedna je od najznačajnijih ratarskih kultura (uz kukuruz), te joj pripada istaknuto mjesto u našem agraru. U Republici Hrvatskoj mlinarski proizvodi dobiveni mljevenjem pšenice zastupljeni su prosječno 31,1% (1990) u energetskej vrijednosti dnevnog obroka svakog stanovnika. Cijena pšenice, osim toga, služi za određivanje cijena ostalih poljoprivrednih proizvoda, a također i proizvoda prehrambene industrije.

Mlinarska industrija od 1945. do 1990. prolazila je nekoliko važnih razdoblja. Razdoblje 1945-1958. karakterizira veća potražnja od ponude mlinarskih proizvoda, uz stalni uvoz pšenice. Nakon dvije rodne godine (1957, 1958), te "sređivanja" prilika na tržištu pšenice, a i zbog sve bržeg industrijskog i agrarnog napretka, problem pšenice i brašna u potpunosti se normalizira i tako je do današnjih dana. Oko 1970. javljaju se tržišni viškovi što dovodi do kaosa na tržištu brašna.

Otađ su neprestano prisutne veće mogućnosti mlinskih kapaciteta od stvarnih potreba pučanstva.

primljeno veljače 1993.

problemi mlinarstva nakon drugoga svjetskog rata

—> Razvitak mlinarske industrije u Republici Hrvatskoj od rata (1945) do današnjih dana, posebno je interesantan. Brašno, odnosno proizvodi od brašna, još su uvijek, u našim uvjetima, osnovni prehrambeni proizvodi. Mlinska poduzeća i njihova tehničko-tehnološka sposobnost jedan je od osnovnih generatora primarne proizvodnje (žitarica) i tercijarne proizvodnje (pekarstvo). Ocjena o sadašnjoj ekonomskoj razini mlinske industrije u Hrvatskoj, njezina sposobnost prilagodbe uvjetima privređivanja i tehničko-tehnološkog moderniziranja i tržišta, može se bolje razumjeti analiziramo li dosadašnje prilike u kojima se razvijala.

Vrijeme neposredno poslije rata (1945) u industriji proizvodnje brašna možemo okarakterizirati kao vrijeme tehnološko-tehnički nerazvijene prerade žitarica.

Prilike koje su snažno poticale što veću proizvodnju (pučanstvo u velikim gradovima i nežitorodnim područjima bilo je na rubu gladi) ni vremenski ni materijalno nisu dopuštale sistematski i znanstveni pristup problemu mlinarstva. Rekonstrukcija postojećih i gradnja novih mlinskih kapaciteta bila je usmjerena na vlastite skromne mogućnosti strojogradnje i otkupa licencija, koje su relativno brzo zastarjevale u odnosu na svjetska dostignuća. Poslijeratno materijalno siromaštvo (1945) i oskudne mogućnosti industrije za proizvodnju i preradu brašna, nisu

dopuštale dugoročnu orijentaciju na proizvodnju domaće opreme zasnovanu na vlastitim dostignućima tehnike i tehnologije. Poseban problem od rata do današnjih dana jest pomanjkanje znanstvenih institucija, koje bi se bavile fundamentalnim i primijenjenim istraživanjem, te primjenom novih spoznaja u praksi. Problem stručnih osoba posebno je bio velik odmah nakon rata. U razdoblju 1960-1970. ta se praznina popunila, ali sada ponovno, 90-ih godina, zbog prirodnog odljeva kadrova, dolazi do punog izražaja nedostatak kvalificiranih stručnjaka, sposobnih da uvode najnovija tehničko-tehnološka dostignuća iz najrazvijenijih zemalja svijeta.

Na području današnje Hrvatske uoči drugoga svjetskog rata bilo je oko 90 mlinova, koji su vođeni ili bili registrirani kao "industrijski". Najviše je bilo mlinova dnevnog kapaciteta 5-10 tona. Ukupni kapacitet iznosio je oko 2.200 tona na dan. Velikih trgovačkih mlinova imali smo samo dva, dok su ostali bili mješoviti: trgovačko-ušurni ili čisto ušurni mlinovi (vidi tablicu 1).

Tablica 1

Popis većih mlinova uoči II svjetskog rata na području Hrvatske

Red. br.	Mlin	Mjesto	Kapacitet t/24 sata
I. TRGOVAČKI MLINOVI			
1.	"Zagrebački paro-umjetni mlin"	Zagreb	80
2.	"I. osječki mlin na valjke"	Osijek	70
II. TRGOVAČKO-UŠURNI MLINOVI			
3.	"Čakovečki paromlin"	Čakovec	70
4.	"Roza" paromlin	Vrpolje	50
III. OSTALI MLINOVI VEĆEG KAPACITETA			
5.	"Croatia" paromlin	Osijek	35
6.	"Englhard"	Osijek	35
7.	"Merkur" elektromlin	Osijek	20
8.	"Sjedinjeni paromlin d.d."	Bjelovar	35
9.	"Petr" motorni mlin	Hercegovac	35
10.	"Novi parni mlin"	Koprivnica	35
11.	"Gizela" paromlin	Virovitica	30
12.	"Braća Petr"	Garešnica	20
13.	"Bačoka"	Vinkovci	25
14.	"Stehli"	Vinkovci	25
15.	"Šokadija"	Stari Mikanovci	25
16.	"Državni mlin" Jarmina	Jarmina	20
17.	"Slavija" paromlin	Vukovar	20
18.	"Amona i drug"	Metlinci	25
19.	"Zadružni mlin"	Donji Miholjac	25
20.	"Sloga" paromlin	Đakovo	25
21.	"Štediša"	Đakovo	25
22.	"Mamab i drug"	Metlinci	25
23.	"Orljava" Keller	Pleternica	20
24.	"Zvijezda"	Slavonski Brod	25
25.	"Jelisava" paromlin	Beli Manastir	25
26.	"Hafnera nasljed."	Kutina	20
27.	"Knežević"	Novska	20
28.	"Odra" paromlin	Sisak	25
29.	"Novak"	Grubišno Polje	25
30.	"Šupina i nasljednici"	Našice	20
31.	"I. slatinski mlin"	Podravska Slatina	20
32.	"Novi parni mlin"	Novigrad	25
33.	"Barunov mlin"	Đurđevac	20
34.	"Švarc i drug"	Križevci	20

Ostalih 56 mlinova imali su kapacitet 5-20 tona za 24 sata, a činili su približno 54% ukupnog prijeratnog kapaciteta (1941). Za vrijeme drugoga svjetskog rata od bombardiranja i požara stradalo je 8 većih mlinova ukupnoga dnevnoga kapaciteta 235 tona:

- I. osječki umjetni mlin na valjke - Osijek (70 t)
- Englhard - Osijek (35 t)
- Pučki paromlin - Kloštar (20 t)
- Sjedinjeni - Pitomača (20 t)
- Zvijezda - Slavonski Brod (25 t)
- Sloga - Đakovo (25 t)
- Fah - Pakračka Poljana (15 t)
- Metlinci (25 t)

Ostali mlinovi bili su posve dotrajali a često i bez pogonskih strojeva ili važnijih dijelova. Stoga je 1. srpnja 1945. izdana naredba mlinским stručnjacima da poduzmu sve mjere za osposobljavanje i puštanje mlinova u pogon.

Kolovoza 1945. radilo je 48 industrijskih i mješovitih mlinova u Narodnoj Republici Hrvatskoj, s mogućim dnevnim kapacitetom od 981 tone (tablica 2). Mogućnosti da se raspoloživi kapaciteti u 48 mlinova i iskoriste, bile su povezane sa sirovinom za mljevenje. Zapravo je sve do 1985. žitni režim i žitna organizacija bila u neprestanim promjenama, pod direktnim utjecajem državne regulative, ovisno o tome kakve su bile naše mogućnosti i potrebe za žitaricama i njihovim prerađevinama u pojedinim razdobljima. Najviši izvršni organi bivše zemlje vodili su posebnu "brigu" o opskrbljenosti žitaricama industrijskih centara, gradova i nežitorodnog područja. Redovitim opskrbljivanjem brašnom i kruhom u dovoljnim količinama i po cijenama koje su bile u skladu s kupovnom moći širokih slojeva potrošača, nastojao se sačuvati socijalno-ekonomski "mir" pučanstva u Hrvatskoj. Provodila se posebna politika u prometu žitaricama i njihovih preradevina i za provođenje te politike postojao je određeni "režim" (specijalizirana organizacija) opskrbe određenih regija ili gradova. Takav režim bio je uveden poslije drugoga svjetskog rata, u uvjetima ograničenih mogućnosti opskrbe pučanstva prehrambenim proizvodima. Još u toku rata (1941-1945) "narodna vlast" organizirala je opskrbu pučanstva u opustošenim i pasivnim krajevima. U to vrijeme problem prehrane, naročito zbog suše u tim krajevima, zahtijevao je posebnu organiziranost da bi se osigurala pšenica i brašno. Tako je u proljeće 1945. Dalmacija stajala pred velikom opasnošću od gladi, a Lika je još u lipnju 1945. imala oko 52.000 gladnih i neopskrbljenih kruhom.

Tablica 2

Industrijski i mješoviti mlinovi u NR Hrvatskoj poslije drugoga svjetskog rata
Stanje 23. kolovoza 1945.

Red. br.	Naziv poduzeća Vodstvo poduzeća	Sjedište	Kapacitet za 24 h/t
1.	"CROATIA" parni mlin državni/upravitelj	Osijek	30
2.	ELEKTROMLIN (Mautner) državni/povjerenik	Osijek	20
3.	BAČOKA - državni mlin državni/upravitelj	Vinkovci	25
4.	PRVI PETRIJEVAČKI MLIN privatni/uprav. privrem. povjerenik	Petrijevci	12
5.	PUHL ADAM privatni/privrem. upravitelj	Markovac	10
6.	AMAN I DRUG državni/privrem. upravitelj	Čepin	25

Red. br.	Naziv poduzeća Vodstvo poduzeća	Sjedište	Kapacitet za 24 h/t
7.	AMAN ANDRIJA državni/privrem. upravitelj	Valpovo	15
8.	PRVI BIZOVAČKI motorni mlin privatni/privrem. upravitelj	Bizovac	13
9.	VLASTELINSKI PAROMLIN privrem. upravitelj	Valpovo	12
10.	"ŠOKADIJA" Mlin privatni/privrem. upravitelj	Stari Mikanovci	20
11.	"ŠTEDIŠA" Biskupsko dobro privatni/privrem. upravitelj	Đakovo	25
12.	"ROSA" Paromlin privatni/privrem. upravitelj	Vrpolje	40-50
13.	ŠTADLMAN PERO privatni/upravitelj	Velika Kapanica	15
14.	BAČOKA JOSIP privatni/povjerenik	Vrbanja	10
15.	ČELANT ADAM privatni/privrem. povjerenik	Županja	10
16.	"GIZELA" Parni mlin državni/upravitelj	Virovitica	30
17.	NOVAK JOSIP privatni	Grubišno polje	25
18.	PRVI SLATINSKI MLIN državni/upravitelj	Podravska Slatina	20
19.	NOVI PARNI MLIN d.d. privatni	Bjelovar	17
20.	SJEDINJENI PAROMLIN d.d. privatni/povjerenik	Bjelovar	30+10
21.	NOVI PAROMLIN d.d. državni/povjerenik	Koprivnica	20
22.	GRADSKI PARNI MLIN gradski	Križevci	25
23.	"PETR" ind. i trg. d.d. privatni/povjerenik	Hercegovac	35
24.	VACEK JULIJAN privatni	Garešnica	16
25.	BRAUNOV PAROMLIN državni/povjerenik i upravitelj	Đurđevac	20
26.	PERŠIĆ MATIJA privatni/povjerenik	Virje	8
27.	"NATALIJA" Milender Milan privatni/povjerenik	Donji Mosti	8
28.	"ODRA" Mlin privatni/upravitelj i povjer.	Sisak	20
29.	"HAFNER I NASLJEDNICI" privatni	Kutina	20
30.	BRAČA CETTOLO" privatni/povjerenik	Ludina	15
31.	KRULJAC ANTUN privatni/povjerenik	Nova Gradiška	10
32.	"ORLJAVA" Mlin privatni/povjerenik	Pleternica	20
33.	"ZAGREBAČKI PAROMLIN" d.d. privatni/privr. upravitelj	Zagreb	100
34.	MLINSKO d.d. privatni/povjerenik	Sv. Klara	28
35.	SEVER IGNAC privatni/povjerenik	Dugo Selo	9

Red. br.	Naziv poduzeća Vodstvo poduzeća	Sjedište	Kapacitet za 24 h/t
36.	ČAKOVEČKI PAROMLIN d.d. privatni	Čakovec	45+15
37.	KOS FRANJO privatni	Karlovac	10
38.	"I. NOVIGRADSKI PAROMLIN" d.d.	Novigrad	20
39.	SEVER MIRKO	Peteranec	12
40.	"DRŽAVNI MLIN"	Jarmina (kod Vinkovaca)	20
41.	ŠVAGER JOHAN	Ivankovo	10
42.	"BRAĆA ŠOJAT"	Cerna	12
43.	Mlin "BOSUT"	Vinkovci	12
44.	"DRŽAVNI MLIN"	Tomašinci - Đakovo	10
45.	"VESNA" Mlin	Rokovci	12
46.	Mlin "MOSTER"	Sv. Ivan Žabno	10
47.	"SLAVONIJA" Državni mlin	Vinkovci	10
48.	ČOP JOSIP	Velika Gorica	10

Ovo stanje produžilo se i u 1946, jer je zbog suše znatno podbacio prirodni otkup iz vlastite proizvodnje. Zato se odmah nakon rata (1945) pristupilo osnivanju Državnog opskrbnog poduzeća Hrvatske (DOPH), preko kojeg je Ministarstvo trgovine i opskrbe NR Hrvatske (odnosno Vlada) raznim administrativnim mjerama reguliralo izvore nabave i racionalne potrošnje hrane (naročito žitarica i njihovih prerađevina). Sredinom 1945. donesena je Uredba o otkupu i prometu žitarica koja je odredila da je svaki imalac žita dužan "predati" ga državi. Žito se skupljalo u stanicama Državnog opskrbnog poduzeća Hrvatske i transportiralo u skladišta i silose državnih mlinova. Proizvođači žitarica za svakog su člana domaćinstva mogli "zadržati" 292 kg žitarica za godinu. "Sistem otkupa" za 1947/48 određivao je normu po hektaru površine. Usporedo s donošenjem Uredbe ujesen 1945. propisana je naša prva tablica norme opskrbe, to jest vrsta i količina robe koja se dijelila određenim potrošačima. Tako su svi potrošači bili razvrstani u glavne skupine (teški radnici, lakši radnici, ostali radnici i službenici). Određen je i prioritet u opskrbi, tako što su se raspoloživim količinama ponajprije podmirivale potrebe radnika na najtežim i težim poslovima, a zatim djece, trudnica, bolesnika, a tek onda činovnika i ostalih potrošača. Sistem "obveznog otkupa" i racionalne opskrbe imao je cilj osigurati u tom razdoblju najpotrebnije količine žita za prehranu.

U svim poslijeratnim godinama (od 1945) na tržištu je uglavnom bila veća potražnja od ponude prehrambenih proizvoda, naročito od 1952, kada se počela dopuštati djelomična liberalizacija i djelovanje ponude i potražnje, pa su kao posljedica uskoro nastali poremećaji u cijenama i regionalnom rasporedu količina žitarica. Ponovo se aktualiziraju kompetencije državnih organa koji ukidaju "liberalizaciju". *Naredbom o reguliranju prometa žitaricama* određuju da žitaricama i njihovim prerađevinama radi preprodaje mogu trgovati samo ovlaštena poduzeća u okviru svoga poslovnog područja. Uvedeno je i kontingentiranje pojedinih deficitarnih područja žitaricama iz uvezenih ili domaćih zaliha. Organizaciju otkupa žitarica preuzimaju na sebe ovlaštena poduzeća (mlinovi), putem svojih nakupnih postaja i poljoprivrednih zadruga, sve do 1955. Izmjenom Naredbe, 11. srpnja 1955. mijenja se ustroj organizacije prometa žitaricama i njihovim prerađevinama i liberalizira se promet kukuruza, ječma i zobi. Ovom izmjenom dana je mogućnost udjela u prometu većem broju privrednih organizacija. Otkup i promet kukuruza, ječma i zobi proširuje se s ovlaštenih žitarskih poduzeća na zadružne i ostale privredne organizacije i industrijska poduzeća (zadruge, tovljače, poljoprivredna dobra itd.). Pšenica i raž (osnovna sirovina mlinova) ostali su i dalje pod "čvrstim režimom" prometa samo ovlaštenih poduzeća s određenom otkupnom

cijenom Vlade bivše FNRJ. Izmjena postojećih propisa o otkupnim cijenama žitarica i preradevina, nastupila je u toku studenoga 1956, kada se cijene formiraju prema "uvjetima tržišta". S tim u vezi otkupne cijene nisu više jedinstvene, već se "dogovaraju" (po regijama). Ovim se daje ovlaštenim poduzećima i zadružnim organizacijama da budu nosioci akcije u prometu žitaricama i preradevinama, te da otkupljuju sve vrste žitarica po cijenama formiranim prema uvjetima na tržištu. Sve do kraja prvog polugodišta 1957. bilo je na snazi kontingentiranje potrošnje žitarica. U drugom polugodištu iste godine, s obzirom na vrlo dobru žetvu, ono je ukinuto te je početkom 1958. bila uvedena slobodna prodaja žitarica i brašna, ne samo na poslovnom području nego i na svem području bivše FNRJ.

Nakon dvije rodne godine (1957 i 1958) i "sređivanja" stanja na tržištu pšenice, pa i zbog bržeg industrijskog i agrarnog napretka bivše Jugoslavije, problem pšenice i brašna u potpunosti biva normaliziran i tako je do današnjih dana. Opskrbljenost mlinova pšenicom od 1959. više nije dovedena u pitanje, jer su se prirodni pšenice iz godine u godinu povećavali. Današnja situacija na tržištu pšenice očituje se u višku od približno 40% slobodnih količina u Hrvatskoj za međudržavnu trgovinu ili razmjenu, a proizvedene količine brašna od 1959. u stalnom su suficitu s obzirom na potrebe potrošača. Kapaciteti koji se koriste iznose 70-80% mogućnosti proizvodnje mlinskih proizvoda. Od 1960. do 1967. između žitarsko-mlinarskih poduzeća postojao je sporazum o planskoj proizvodnji i organiziranoj opskrbi brašnom. Nastao je radi što ravnomjernijeg korištenja mlinskih kapaciteta u bivšoj Jugoslaviji i "planskog" podmirenja potrebe za brašnom, jer je u zemlji postojao puno veći mlinski kapacitet nego što je zahtijevala domaća potrošnja. Sporazum se održao sve do 1967, kada dolazi do slobodne proizvodnje i prodaje brašna. U uvjetima oštre konkurencije, potpunog iskorištavanja "tehnički" moguće razine mlinskih kapaciteta, tržište biva sasvim poremećeno. Nesredcnost i nesigurnost očitovala se u sljedećim pojavama:

- ponuda brašna tako se multiplicirala kao da se radi o hiperprodukciji, iako je proizvodnja pšenice u zemlji tek 1968. usklađena sa stvarnim potrebama,
- brašno se prodavalo kao da se radi o sezonskom i potcijenjenom artiklu, i to često po cijenama i uvjetima rasprodaje, i
- prodaja brašna nudila se svakoj organizaciji koja ga je tražila, bez obzira na njene mogućnosti urednog plaćanja, pa se išlo dotle da se brašno nudilo bez rokova plaćanja ("plati kad možeš").

Hiperproizvodnja brašna nastavila je vršiti pritisak na tržište, koje ga nije moglo apsorbirati. U međusobnoj konkurenciji za tržište često se nisu birala sredstva, pa se i to odrazilo u daljnjem opadanju cijena bijelom brašnu.

Osim toga, bivši savezni organi utvrđivali su cijene brašna koje su bile konstantno depresivne, što je imalo za posljedicu vrlo lošu materijalnu osnovu mlinarskih poduzeća.

osnovne značajke reorganizacije mlinarskih poduzeća u proteklom razdoblju

Prijeratno i poslijeratno razdoblje do 1950. karakterizira usitnjenost mlinarskih kapaciteta. Prosječna starost mlinova iznosila je oko 30 godina. Razdoblje od 1945. do 1960. bilo je za žitarsko-mlinska poduzeća vrijeme obnove uništenih kapaciteta, nacionalizacije privatnih mlinova i ukрупnjavanje pogona.

Osnovni cilj integracije žitarsko-mlinskih poduzeća bio je:

- koncentracija kapaciteta i sredstava i
- finalizacija prerade brašna.

Prvi koraci prema koncentraciji mlinarstva u kojima su sudjelovala nacionalizirana žitarsko-mlinska poduzeća, započeli su u razdoblju 1950-1952, kada se spajanjem

otkupnih žitarskih poduzeća, žitnog fonda, mlinarskih poduzeća i skladišta MATREZ-a formiraju specijalizirana ovlaštena žitna poduzeća.

Žitni kombinati ujedinili su otkup, skladištenje, distribuciju, preradu i rezerve (žitnica i brašna) u jednu organizacijsku cjelinu. Ubrzo potom, tim poduzećima počinju se pripajati i lokalne pekare, a investira se i u nove pekarnice. U žitno-rodnim regijama Hrvatske sredinom 60-ih godina (reforma 1963-1965) spajaju se žitarsko-mlinska poduzeća s nekim poduzećima prehrambene industrije, poljoprivrednim dobrima i zemljoradničkim zadrugama. "Cilj udruživanja" bio je veća proizvodnja pšenice, njena prerada u okviru istog privrednog kompleksa, te postizanje boljih gospodarskih rezultata. U integraciji je sudjelovalo u prvoj fazi 17 žitarsko-mlinskih poduzeća, formirajući kombinat. Ti su kombinati stvorili uvjete za industrijski način proizvodnje, bolje korištenje kapaciteta i veću proizvodnost rada. Ovo se postiglo horizontalnim spajanjem samih žitarsko-mlinskih poduzeća i okomitim spajanjem pekarnica društvenog sektora, tvornica tjestenine, kekse, čokolade itd. S istim ciljem poduzeća su gradila i nove objekte: industrijske pekarnice u većim gradovima, tvornice stočne hrane, silose, sušnice itd.

Na taj način žitarsko-mlinarska poduzeća dobivaju fizionomiju žitarsko-prehrambenog kombinata (silosi, skladišta, sušnice, mlinovi, tvornice tjestenine, pekarnice, tvornice stočne hrane, dorada sjemena itd.).

Nakon početnog oduševljenja (razdoblje 1960-1970) počinju na vidjelo izlaziti slabosti integracije. Zanimarilo se daljnje ekonomsko-organizacijsko jačanje, veća poslovnost, tehničko-tehnološki napredak integracijskih cjelina i njihova čvrsta međusobna poslovna suradnja.

Problemi neadekvatno riješenih unutarnjih odnosa u kombinatima bili su osnovna smetnja bržem napretku kombinata jer su djelovali dezintegracijski. Najveći "sukobi" bili su vidljivi u ondašnjem sistemu raspodjele sredstava za proširenu reprodukciju i modernizaciju pojedinih dijelova unutar integriranog kombinata, zatim u raspodjeli dohotka, u prvom redu u načinu koncentracije akumulacije i zastupljenosti pojedinih jedinica u donošenju odluka o ovim pitanjima. Dolazilo je do otpora u mnogim kombinatskim jedinicama ili djelatnostima, kad im je u integraciji eksproprijirano pravo i kapital.

Slabosti je bilo i u globalnom sistemu planiranja. Nedostatak jasnih zadataka dugoročnog plana poduzeća, grupacija i grana bijahu realna smetnja za bilo kakve veće i važnije akcije u pogledu modernizacije, zajedničkih ulaganja i integracijskih tokova. Osim toga, ondašnja organizacija banaka, temeljena na velikom broju teritorijalno osnovanih banaka, ekonomsko slabih i bez dovoljno stručnih kadrova, teško je mogla financijski pratiti gospodarske subjekte i utjecati na njihovo povezivanje u gospodarstvu. U nekim prilikama su teritorijalni interesi bili direktna smetnja pri provođenju programa koncentracije rada i kapitala. Veliki utjecaj i interes pri formiranju teritorijalnih poduzeća i kombinata imale su društveno-političke zajednice.

Do kraja 1970. integracijska kretanja u okviru žitarsko-mlinarskih poduzeća dala su tri osnovna oblika integracije: specijalizirane žitarsko-mlinske kombinatne, žitarsko-mlinske organizacije u okviru poljoprivredno-industrijskih kombinata i krupne trgovinske organizacije sa proizvodnim djelatnostima mlinarske, pekarske i tjesteničarske proizvodnje.

Razdoblje 1970-1980 izrazito je vezano uz uvođenje "samoupravnih sporazuma" između organizacija i kombinata žitarsko-mlinarske djelatnosti u Hrvatskoj.

Krajem 1972 (15. prosinca) 31 organizacija potpisala je samoupravni sporazum koji je regulirao odnose oko stvaranja dohotka, raspodjele dohotka za akumulaciju i osobne dohotke. Na planu razvoja kapaciteta za preradu žitarica i brašna, a u skladu s ondašnjim dugoročnim programom razvoja poljoprivredno-prehrambenog sustava i društvenim dogovorom bivše SR Hrvatske, odnosno agrarnom politikom, dalje se zakonski provodila koncentracija rada i sredstava, radi potpune industriji-

ske proizvodnje i modernizacije tehnološkog procesa. Time se 70-ih godina nastojalo postići racionalno korištenje sirovina, bolja iskorištenost preradivačkih kapaciteta, ravnoteža ponude, potražnje i opskrbe tržišta kvalitetnijim proizvodima. Donošenjem *Zakona o udruženom radu* (1978) žitarsko-mlinarske organizacije i kombinati formiraju iz organizacija - radnu organizaciju (RO), a kombinat formira složenu organizaciju udruženog rada (SOUR) s organizacijama udruženog rada (OUR) i osnovnim organizacijama udruženog rada (OOUR).

Donošenjem *Zakona o poduzećima* krajem 1989, svi SOUR, RO, OUR, OOUR bili su dužni do 1. siječnja 1990. preregistrirati se u poduzeća (društvena, mješovita ili dioničarska), s tim da je poduzećima dopušteno "više" udruživanje u složene oblike (udruženja). Ali svi tokovi u vezi provođenja zakonskih obveza, dorade postojećeg zakona ili njegove promjene, nasilno su zaustavljeni jer je država Hrvatska 1991. bila oružano napadnuta od bivše "federalne armije".

The milling industry in the Republic of Croatia (1945—1990)

Summary

Wheat, the basic raw material of the milling industry, is one of the main agricultural crops (besides maize) and plays an important role in Croatian agriculture. In the Republic of Croatia milling products obtained through milling wheat provide an average of 31.1% (1990) of the daily energy intake of every inhabitant. Besides, the price of wheat serves to determine the price of other agricultural products, including products of food industry.

The milling industry passed through several important periods from 1945 to 1990. In the 1945—1958 period demand of milling products exceeded supply and there was constant wheat import. After two fertile years (1957, 1958), »arranging« conditions on the wheat market, and because of increased industrial and agrarian progress, the problem of wheat and flour was completely normalized and so it has remained until today. Since 1970 there has been market surplus which has lead to chaos in the flour market. Since then milling capacities have constantly been greater than the real needs of the population.

La minoterie en République de Croatie (1945—1990)

Résumé

Le blé, matière première de base de la minoterie, est l' une des cultures agricoles les plus importantes (avec le maïs), et une place en vue lui revient dans notre agriculture. En République de Croatie, les produits obtenus par la mouture du blé représentent, en moyenne, 31,1% (1990) de la valeur énergétique de la ration alimentaire de chaque habitant. En outre, le prix du blé sert à déterminer les prix des autres produits agricoles, ainsi que des produits de l' industrie alimentaire.

De 1945 à 1990, la minoterie a traversé plusieurs périodes importantes. La période de 1945 à 1958 est caractérisée par une demande de produits de minoterie plus grande que l' offre, et des importations constantes de blé. Après deux années de bonnes récoltes (1957, 1958), et après la »régulation« de la situation sur le marché du blé, et en raison du progrès de plus en plus rapide de l' industrie et de l' agriculture, le problème du blé et de la farine est tout à fait normalisé, et il en est ainsi jusqu' à nos jours. Vers 1970 des surplus apparaissent sur le marché, ce qui entraîne le chaos sur le marché de la farine.

Depuis lors, les possibilités des capacités de la minoterie sont constamment plus grandes que les besoins réels de la population.